

Statenbrief

Aan Provinciale Staten

Onderwerp	Stand van zaken UNESCO Werelderfgoed Hollandse Waterlinies
Datum	11-03-2025
Documentnummer	UTSP-1106832717-29564
Van	Tomasz E. Jaroszek
Telefoonnummer	+31621124723
E-mailadres	tomasz.jaroszek@provincie-utrecht.nl
Domein/opgave	SLO
Team	CER, Hollandse Waterlinies
Portefeuillehouder	Van Muilekom
Bijlage	Stand van zaken UNESCO Werelderfgoed Hollandse Waterlinies

Geachte leden van Provinciale Staten,

Essentie / samenvatting:

In de bijlage bij deze Statenbrief vindt u een beschrijving van de stand van zaken van de uitvoering van het beleid met betrekking tot het UNESCO Werelderfgoed Hollandse Waterlinies naar aanleiding van de Motie "Evaluatie UNESCO Werelderfgoed" (M24-119). Kort samengevat: De samenwerking met provincies, gemeenten en andere partners verloopt goed. Middelen zijn goed besteed aan diverse activiteiten. Heritage Impact Assessments (HIA's) en andere instrumenten, mits tijdig ingezet, helpen bij het onderzoek of en hoe ontwikkelingen door kunnen gaan. Met ruimtelijk perspectief versterken we samenwerking van vier ministeries, provincies en gemeenten gericht op meer inzicht in hoe we de aanwezige ruimtelijke kwaliteiten versterken en beschermen, en tegelijkertijd ontwikkelruimte bieden voor de urgente en meervoudige opgaven.

Inleiding:

Op 13 november is de Motie M24-119 "Evaluatie UNESCO Werelderfgoed" door PS aangenomen. De motie draagt het college op:

- Een evaluatie vorm te geven van de Hollandse Waterlinies als UNESCO Werelderfgoed;
- Hierbij de samenwerkende gemeenten en provincies te betrekken;
- Aan de Staten verslag uit te brengen van deze evaluatie waarbij minimaal inzicht wordt gegeven in maatschappelijke kosten, baten en ervaringen met Heritage Impact Assessments.

Bij de indiening van de motie in de PS-vergadering stelde de portefeuillehouder voor om de motie te beantwoorden met een informatieve memo die in zou gaan op de onderstaande vragen. De indiener kon zich hierin vinden. Op basis van de toezegging van de portefeuillehouder is het bijgevoegde stuk opgesteld met antwoorden op de volgende vragen:

1. Wat betekent de UNESCO Werelderfgoedstatus en wat zijn de rollen van het Rijk, de siteholder en de provincie?
2. Wat levert de UNESCO Werelderfgoedstatus op bijvoorbeeld qua aantallen bezoekers of qua verhoging van de kwaliteit van de leefomgeving?
3. Hoe verloopt samenwerking met gemeenten, waterschappen en provincies?

4. Hoe verloopt het proces van het beschermen van werelderfgoed en hoe worden Heritage Impact Assessment (HIA's) toegepast?
5. Wat is de ruimtelijke impact van de Hollandse Waterlinies en hoe benutten we het werelderfgoed voor andere opgaven?

Het stuk is afgestemd met het Sitebureau, de provincies Noord-Holland, Gelderland en Noord-Brabant en met de partners binnen het Pact van Ruigenhoek (negen gemeenten, twee waterschappen, Staasbosbeheer en Natuurmonumenten.)

De Hollandse Waterlinies als UNESCO Werelderfgoed brengen zowel aanzienlijke voordelen als uitdagingen met zich mee. De status verhoogt de internationale erkenning en toeristische aantrekkingskracht, en draagt bij aan het behoud van de cultuurhistorische en landschappelijke kwaliteiten. Tegelijkertijd vergt de bescherming van het UNESCO Werelderfgoed overall zorgvuldigheid bij inpassing van nieuwe ontwikkelingen en is niet verenigbaar met sommige functies, zoals grootschalige woningbouw en infrastructuur.

Investeringen van het Rijk, provincies en andere overheden in de afgelopen kwart eeuw hebben geleid tot inrichting van recreatie- en waterbergingsgebieden, kwalitatief hoge ruimtelijke ontwikkelingen, en restauratie en herbestemming van talloze forten en andere gebouwen die geliefde ontmoetingsplekken zijn geworden voor inwoners en bezoekers.

Het waterliniegebied beslaat zo'n 9% van de provincie Utrecht en kan door het open landschap een bijdrage leveren aan een deel van de ruimtelijke opgaven waar we als provincie voor staan. Het groene en overwegend open Linielandschap met prachtige forten als pleisterplaatsen, vormt een groene long en is voor inwoners en bezoekers van groot belang om op adem te komen. Zeker vanuit het oogpunt van toenemende verstedelijking. Grote ruimtelijke ontwikkelingen maken het nog urgenter om het waterliniegebied te benutten voor andere opgaven zoals klimaatadaptatie, duurzame landbouw, natuur, energie, groenblauwe dooradering, recreatie en toerisme en tegelijkertijd de kernkwaliteiten van de Hollandse Waterlinies te versterken.

Er is sinds 2019 in totaal 18 keer een HIA uitgevoerd door initiatiefnemers. Door het laten uitvoeren van een HIA konden 11 projecten, onder voorwaarde van het betrekken van de voorgestelde mitigerende maatregelen, doorgang vinden. Dit betreft zowel woningbouwprojecten en overige projecten, alsook plannen met betrekking tot energieopwekking (zonnevelden en zoeklocatie windturbines). Bij de overige plannen waarvoor een HIA is gedaan is vier keer van verdere planuitwerking afgezien. Dat was soms niet alleen vanwege een negatieve uitkomst van de HIA, maar ook vanwege andere regelgeving of omstandigheden. In overige situaties wordt nog aan gewijzigde planvorming gewerkt of wordt nader onderzoek gedaan, of is de verdere besluitvorming nog niet afgerond. De onderwerpen die in de HIA's tot een negatieve uitkomst hebben geleid zijn: windturbines en trafostations en een enkele keer de bouw van woningen/hotel/realisatie sportvelden. Het ging hierbij in alle gevallen om verkennende HIA's. Ook als er ontwikkelingen in eerste instantie niet kunnen, spannen we ons daarna altijd in om het maximale mogelijk te maken waardoor sommige ontwikkelingen alsnog in een aangepaste vorm doorgang kunnen krijgen.

Soms staan cultuurhistorische waarden op gespannen voet met andere gewenste gebiedsontwikkelingen in de ruimtelijke dynamiek in het midden van het land. Daarom hebben we vanuit provincie Utrecht voortouw genomen om vanuit de siteholder in gesprek te gaan met de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed, het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, het ministerie van Klimaat en Groene Groei, het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat en met het ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening als het coördinerende ministerie voor de ruimtelijke ontwikkeling. Door het projectniveau te overstijgen en het werelderfgoedgebied op een grotere schaal te beschouwen zoeken we naar een duurzaam ruimtelijk perspectief voor de Hollandse Waterlinies in relatie tot grote ruimtelijke opgaven, zoals energietransitie, netcongestie, woningbouw en infrastructuur. In dit kader voeren we in 2025 samen met het Rijk en regionale partners van Pact van Ruigenhoek een pilot uit: verkenning voor de Hollandse Waterlinies rondom de stad Utrecht ("de Kraag van Utrecht"). In deze verkenning gaan we onderzoeken hoe het realistisch perspectief eruitziet voor een toekomstbestendig gebied, waarin we de aanwezige ruimtelijke kwaliteiten versterken en

beschermen, en tegelijkertijd voldoende ontwikkelruimte bieden voor de inpassing van de urgente en meervoudige opgaven die in en rondom de stad Utrecht om ruimte vragen. Dit in lijn met het Voorontwerp Nota Ruimte waarin het Rijk zich committeert aan het op tijd in beeld brengen met andere overheden van de verschillende opgaven, belangen en oplossingsrichtingen. De ruimtelijke arrangementen, het Rijksprogramma Mooi Nederland en ruimtelijk ontwerp zijn instrumenten die worden ingezet.

Net als bij ander erfgoed zoeken we ook bij de Hollandse Waterlinies naar de balans tussen behoud en versterking van cultuurhistorische en landschappelijke waarden enerzijds en het voldoen aan grote maatschappelijke opgaven zoals de woningbouw en energietransitie anderzijds. De unieke universele waarde van de Hollandse Waterlinies biedt naast uitdagingen ook veel kansen voor versterking van de ruimtelijke kwaliteit en daarmee een gezonde en aantrekkelijke leefomgeving en een beter vestigingsklimaat.

Vervolgprocedure / voortgang:

Gedeputeerde Staten beschouwen deze motie als afgedaan en zullen voorstellen deze motie af te doen in het eerstvolgende Statenvoorstel Motielijst.

Gedeputeerde Staten van Utrecht,

Voorzitter,
mr. J.H. Oosters

Secretaris,
mr. drs. A.G. Knol-van Leeuwen